

Nordre Follo
kommune

Leseplan 1.- 10 trinn

august 2024

Nær og nyskapende

Innhold

1	<i>Leseplan for skolene i Nordre Follo kommune</i>	4
	Hva er lesekompetanse?	4
	God leseopplæring i Nordre Follo kommune.....	4
	Innhold i leseopplæringen.....	5
	Planlegging av leseopplæringen - alle lærere er leselærere	5
	Tilpasset leseopplæring for alle elever.....	6
2	<i>Innhold i leseopplæringen</i>	7
	1 Elevene utvikler sikre avkodningsferdigheter og god leseflyt	7
	2 Elevene utvikler gode språklige ferdigheter	8
	3 Elevene utvikler god leseforståelse og tar i bruk strategier	10
	4 Elevene opplever leseglede og utvikler interesse for lesing	12
	5 Elevene utvikler gode strategier for å lese digitale tekster	14
	6 Elevene utvikler kritisk tekstkompetanse.....	15
3	<i>Lesehjulet - et planleggingsverktøy for læreren</i>	16
	Formål og fagenes kompetansemål/kjerneelement	16
	Hvilke leseoppdrag gir vi elevene?	17
	Hvilke tekster velger vi?	17
	Hvilke elevaktiviteter planlegger vi for?	17
	Hvordan skal vi vurdere lesingen?.....	17
	Lesehjulet i bruk	18
	Matematikk 2. trinn.....	18
	Norsk 5. trinn.....	18
	Mat og helse 6.trinn	19
	Naturfag 10.trinn.....	19
4	<i>Kvalitetssikring av skolens leseopplæring og elevenes lesekompetanse</i>	20
	Vurdering av innholdet i leseopplæringen	20
	Tema til felles arbeid	20
	Vurdering av elevenes lesekompetanse	21
	Karlegging av leseferdighet og tilpassede tiltak	21
	Årshjul for skolens arbeid med kartleggingsprøver og nasjonale prøver	24
	1.trinn:.....	24
	2.trinn:.....	25
	3.trinn:.....	26
	4.trinn:.....	27
	5.trinn:.....	28

6. og 7. trinn:	29
8.- 10.-trinn:	30
<i>Sjekkliste for leseferdighet .....</i>	31
Sjekkliste 1: Å komme i gang med lesing.....	32
Sjekkliste 2: Elever som er i gang med lesing.....	33
Sjekkliste 3: Elever som er på vei mot leseflyt.....	34
Forslag til oppfølging - Å komme i gang med lesing	35
Forslag til oppfølging - Elever som er i gang med lesing	36
Forslag til oppfølging - Elever som er på vei mot leseflyt	38

1 Leseplan for skolene i Nordre Follo kommune

Barn og unge har behov for å utvikle gode språkferdigheter og god lesekompetanse for å mestre livene sine og delta aktivt i arbeids- og samfunnsliv. I Nordre Follo er *Trygg oppvekst* et av satsningsområdene i kommuneplanen. Våre mål er at *barn og unge opplever trygghet og mestring, og får realisert sitt potensiale for utvikling og læring, uavhengig av sosial og økonomisk bakgrunn*. For å nå målene om trygghet, mestring og læring skal skolene våre tilby god leseopplærings til alle elever.

Målet vårt er at alle elever i Nordre Follo skal få en leseopplæring som er i tråd med læreplanen LK20 og forankret i nyere forskning. Planen legger til rette for at den forskningsbaserte kunnskapen vi har om leseopplæring blir tatt i bruk.

Elevene skal utvikle god lesekompetanse som gjør dem i stand til å *forstå, bruke, reflektere over, evaluere og engasjere seg i tekster, og være rustet for arbeid- og samfunnsliv*.

God lesekompetanse er også nødvendig for å nå fagfornyelsens mål om tverrfaglighet, dybdelæring og kritisk tenkning. Sammen med de andre grunnleggende ferdighetene er lesing både verktøy for å kunne tilegne seg kompetanse i ethvert fag, og samtidig er de en del av kompetansen i fagene. Å kjenne til fagets teksttyper og fagspråk er en viktig del av kompetansen i faget. Alle lærere er leselærere. Leseplanen skal være et verktøy for å planlegge, gjennomføre og evaluere leseopplæringen i alle fag.

Hva er lesekompetanse?

Lesekompetanse innebærer at elevene skal forstå, bruke, evaluere, reflektere over og engasjere seg i tekster, for å kunne nå sine

mål, utvikle sine kunnskaper og evner, og delta i samfunnet. (UDIR, 2021)

Å lese er å skape mening fra tekst. Den som leser er aktiv i møte med teksten. Leseren skal forstå teksten og gjøre noe med den eller bruke den til noe. Lesing gir innsikt i andres erfaringer, meninger, opplevelser og skaperkraft, uavhengig av tid og sted. Lesing av tekst på papir og digitalt er en forutsetning for livslang læring, og for å kunne delta aktivt i samfunnslivet på en kritisk og reflektert måte.

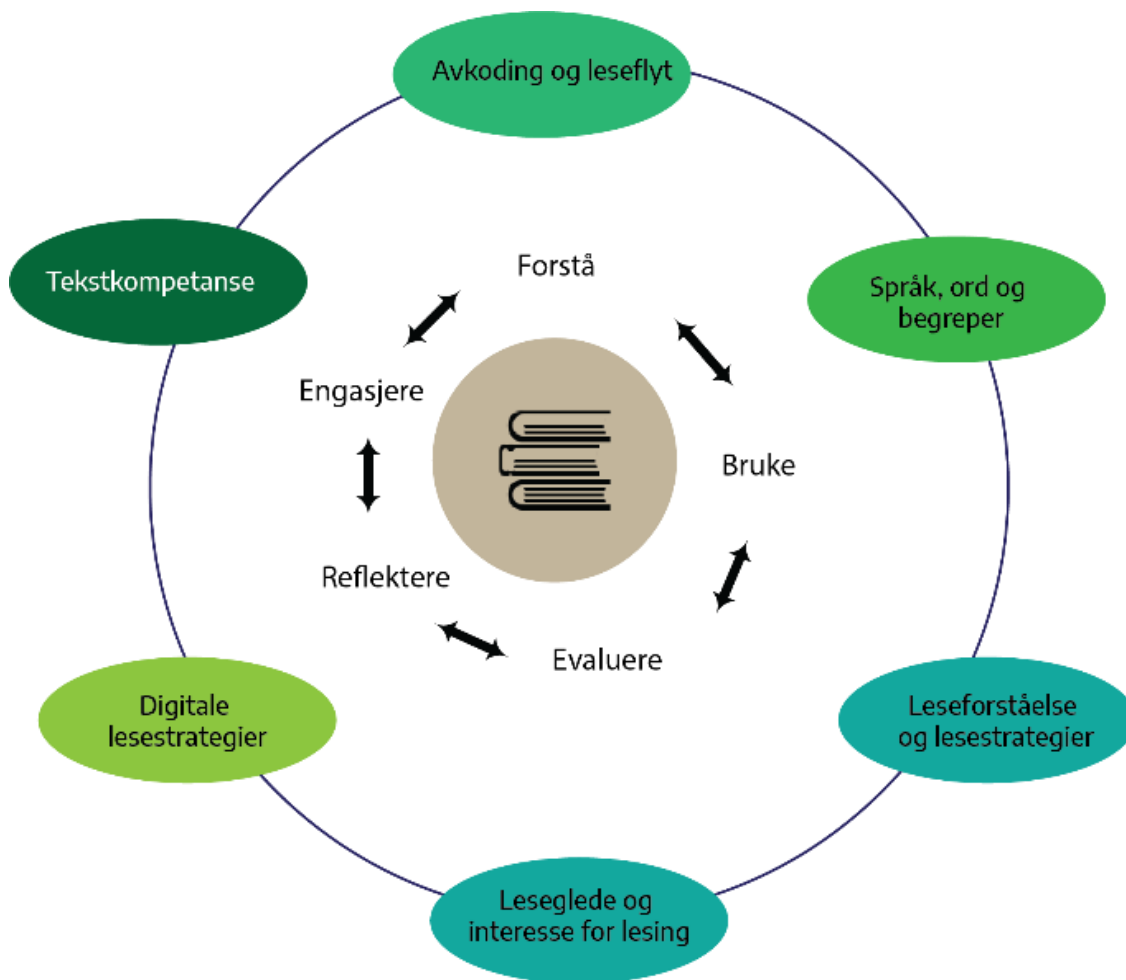
Å lese handler om å kunne forstå, bruke, reflektere over og engasjere seg i innholdet i tekster. Tekster inkluderer alt som kan leses i ulike medier, ikke bare ord, men også illustrasjoner, symboler eller andre uttrykksmåter. Kunnskap om hva som kjennetegner ulike typer tekster og deres funksjon, er en viktig del av lesing.

Dette innebærer at elevene skal kunne gjennomføre den tekniske siden av lesingen som å avkode og finne fram i teksten. Videre skal de aktivt ta teksten i bruk for å tolke og forstå, finne informasjon og reflektere rundt det de leser.

God leseopplæring i Nordre Follo kommune

God leseopplæring forutsetter godt og systematisk arbeid på individnivå og systemnivå. Leseplanen har tre deler som kan støtte skolene i dette arbeidet.

Leseplanens første del tar for seg hva innholdet i leseopplæringen skal være ved å vise til seks delområder. I andre del beskriver et planleggingsverktøy som kan brukes for å planlegge og gjennomføre god leseopplæring. I tredje del av planen finnes sjekklister for å følge opp, evaluere og tilpasse opplæringen etter elevenes behov.

Innhold i leseopplæringen

For å nå målet om at alle elever i Nordre Follo utvikler god lesekompetanse må opplæringen vektlegge ulike delferdigheter av lesekompetansen. Delferdighetene er løftet som viktige i nyere forskning lese- og skriveopplæring.

Følgende områder skal vektlegges i opplæringen gjennom hele skoleløpet

- avkodingsferdigheter og leseflyt
- arbeid med språk, ord og begreper i alle fag
- leseforståelse og bruk av lesestrategier
- lese glede og interesse for lesing
- gode strategier for å lese digitalt
- tekstkompetanse

Både innhold og metoder vi foreslår innen vært delområde kan brukes alle trinn. Det som endrer seg, i takt med at elevene blir eldre, er temaene, begrepene og tekstene det jobbes

med. Lærerne må bruke de metodene som er mest hensiktsmessig i forhold til det som skal læres og utvikles. Dette er i tråd med fagfornyelsen og dybdelæring

Planlegging av leseopplæringen - alle lærere er leselærere

Ved skolene i Nordre Follo er alle lærere leselærere og språklige rollemodeller med ansvar for å lede gode læringsprosesser. LK20 beskriver lesing som grunnleggende ferdighet i alle fag og lærere i alle fag skal støtte elevene med å utvikle lesekompetanse. God lesekompetanse er både en forutsetning for å utvikle kompetanse i fagene, men også en del av kompetansen i alle fag. Leseopplæringen i faget må ta utgangspunkt i beskrivelsen av hva lesing i det aktuelle faget innebærer, slik det blir beskrevet i LK 20.

Alle fag har et fagspråk der man arbeider med ulike ord, begreper og teksttyper. Alle lærere skal hjelpe elevene inn i fagets språk og tekster. Læreren må støtte elevene til å ta i

bruk relevante strategier for å lese, forstå og delta i dialog og utforskende samtaler i faget.

Opplæringen skal legge til rette for at elevene får være aktive og bruke fagspråk og tekster i meningsfulle sammenhenger. Leseplanen viser fram *Lesehjulet* – et planleggingsverktøy for *helhetlig og relevant leseopplæring*.

Lesehjulet viser hvordan læreren må tenke igjennom formål med lesingen i sitt fag. Valg av tekster og elevaktiviteter må støtte opp om formålet. Relevante leseoppdrag som passer til formålet med lesingen, er også viktig for å få til engasjerende og meningsfull leseopplæring.

Tilpasset leseopplæring for alle elever

Prinsippet om tilpasset opplæring er nedfelt både i læreplanen LK20 og i opplæringsloven §

11-1. Skolen skal kompensere for barns ulike språklige forutsetninger og ulik bakgrunn, og alle skal få individuelle tilpasninger i leseopplæringen. Denne tilpasningen er avgjørende for at den enkelte skal oppleve mestring, utvikle selvtillit og få motivasjon.

Alle elever skal få tilpasset leseopplæring. Lærerne skal ha kunnskap om elevene og bruke kunnskapen som grunnlag for valg av innhold, metodevalg og organisering av undervisningen. Lærerne skal benytte både formative og summative vurderingsformer. I del tre Leseplanen finnes oversikt over hvordan skolene kan arbeide med lesing i profesjonsfellesskapet, hvilke kartleggingsprøver skolene skal bruke og forslag til målrettede tiltak for grupper og for enkeltelever.

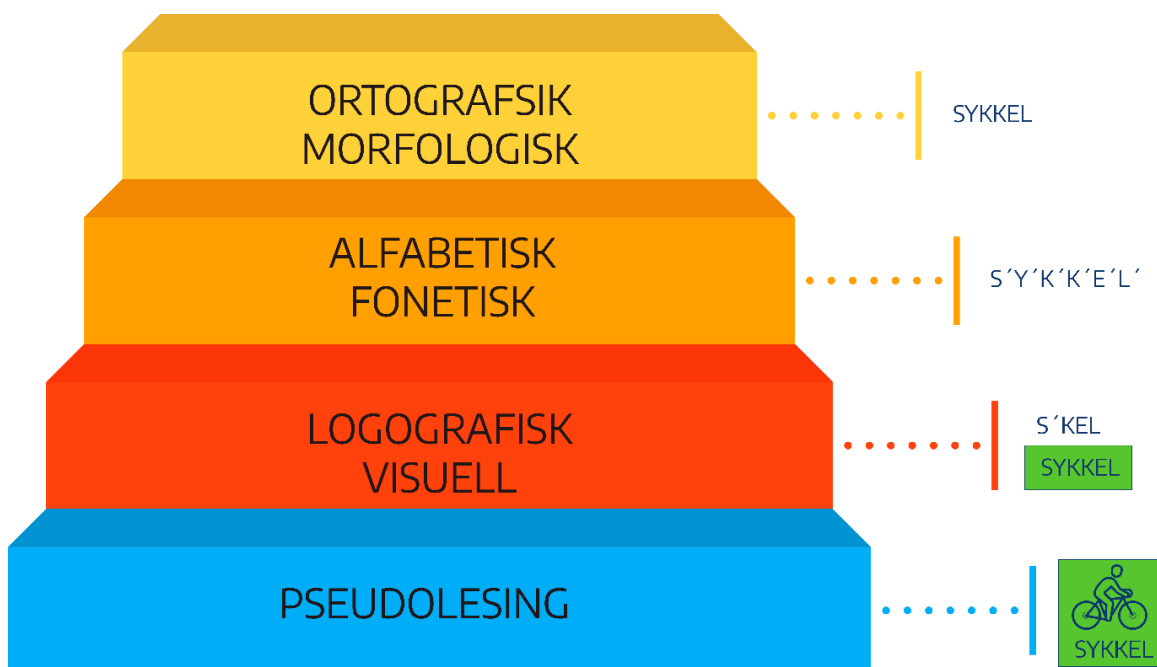
2 Innhold i leseopplæringen

1 Elevene utvikler sikre avkodingsferdigheter og god leseflyt

Avkodning er den tekniske siden av lesekompetansen. Avkodingsferdigheter er grunnlaget for å kunne trekke lyder sammen til ord. Å avkode vil si å kunne koble lyd (fonem) og bokstav/gruppe av bokstaver (grafem), og å kunne trekke sammen språklydene til ord. Å lese ord på denne måten er en *fonologisk ordlesingsstrategi*. Når vi kjenner igjen bokstavmønstre i ord eller hele ord og kan vi lese ord raskt og uanstrengt. Dette er en *ortografisk ordlesingsstrategi*. Utviklingen i avkodingsferdigheter går fra å lese de fleste ord med fonologisk avkodning, til å lese flere og flere ord ortografisk. Når avkodningen er

automatisert er det den ortografiske strategien som dominerer ordlesingen. I møte med ukjente og vanskelige ord, vil likevel den fonologiske strategien tas i bruk, også av erfarne lesere.

Leseflyt beskrives som broen mellom ordgjenkjenning og leseforståelse. Leseflyt handler om å kunne lese en tekst raskt og riktig, og samtidig få en forståelse av innholdet. God leseflyt handler om mer enn lesehastighet. For å få en viss forståelse av innholdet i teksten, må leseren kjenne igjen og avkode ord raskt, uten anstrengelse. Samtidig betyr leseflyt at man leser med passe tempo, trykk på enkeltord og stemmeleie som går opp og ned. Om man leser stille inni seg, vil man ha en form for indre stemme, som støtter opp om å forstå innholdet.

"Hentet fra Språkløyper ved Universitetet i Stavanger/UDIR"

For å oppnå sikker avkodning og leseflyt skal opplæringen vektlegge:

Arbeid med språklig bevissthet, lyder og bokstaver:

- språkleker
- oppdagende skriving

Skrive på tastatur og for hånd

Eksplisitt opplæring i å lese ord:

- ordlesingsstrategier som lydering, stavelser, lese deler av ord, kjenne igjen hele ord.
- stavemønstre og strukturer i ord: stavelser, forstavelser og endelser, rotord, sammensatte grafem, stumme lyder og dobbel konsonant

Arbeid med leseflyt:

- Mengdelesing for å gjenkjenne og trene opp vanlige bokstavkombinasjoner, stavemønstre og ord
- Repetert lesing
- Klasselesekurs etter helhetslesingsmodellen. Deloppgaver med fokus der elevene er i sin leseutvikling

Opplæring og veiledning til å bruke digitale lese- og skrivestøtteverktøy**Eksplisitt opplæring og relevant støtte til elever på 3.-10.trinn som strever med avkoding og leseflyt:**

- Tiltak: Tilpasset hva som er vansken.
- Trene: Deloppgaver med fokus på både avkoding og forståelse.
- Støtte: Opplæring og støtte til å bruke av lese- og skrivestøtteverktøy som er tilgjengelig på digitale enheter.

2 Elevene utvikler gode språklige ferdigheter

Språket er et sentralt verktøy for læring. Å gi elevene tilgang til skolens språk, ord og begreper, er en viktig del av opplæringen. Alle fag har et fagspråk der man arbeider med ulike ord og teksttyper. Å mestre fagets ord og begreper, er en del av kompetansen i faget. Språket i fagene skiller seg på mange måter fra hverdagspråket. Fagspråk må læres, og derfor er det viktig at alle lærere planlegger for elevaktiviteter der elevene får utvikle fagkunnskaper og språk parallelt. Læreren må tenke igjennom hva elevene skal mestre av teksttyper, formuleringer, ord og begreper i det aktuelle temaet/faget og gi elevene opplæring i dette.

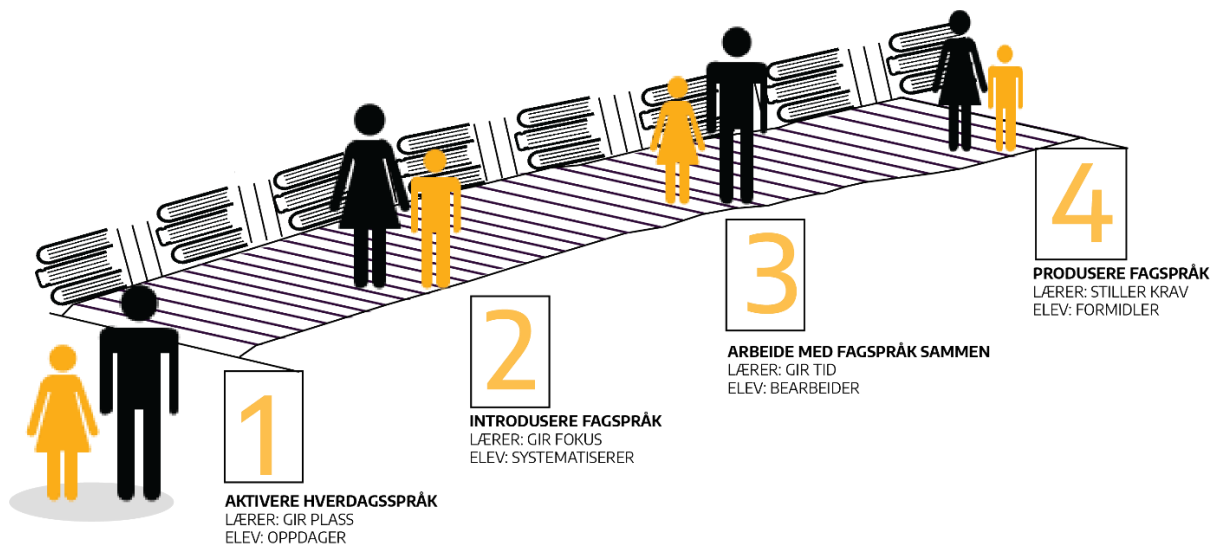
Opplæringen skal legge opp til å lære fagspråk med utgangspunkt i kjente sammenhenger og

hverdagspråket til elevene. Læreren må gi eksplisitte forklaringer for å gjøre skolens fagspråk og tekster tilgjengelig for alle elevene. Husk å ikke senke kravene, men heller øke støtten, slik at alle elever får utvikle språket sitt.

Elevene skal få være aktive og bruke språket i dialog og muntlige aktiviteter med andre. De må få modellering og støtte i aktiviteter slik at de kan ta i bruk fagspråk i alle fag. God forståelse av ord og begreper gir elevene et grunnlag for å forstå det de leser, for dybdelæring og selvstendig kritisk tenkning.

Flerspråklighet og mangfold er en ressurs i læringsmiljøet. Lærerne har ansvar for å vise fram flere språk, slik at mangfoldet blir en berikelse for elevgruppa.

Kilde: BROEN TIL FAGSPRÅKET av Helene Thise og Katja Vilien, Cappelen Damm 2021

For å utvikle gode språklige ferdigheter skal opplæringen vektlegge:

Aktiviteter for å utvikle ordforråd:

- Utvikle ordforråd gjennom lek, utforskning og muntlige aktiviteter
- Arbeid med grunnleggende begreper innhold, form og bruk.
- Eksplisitt undervisning i hva ord betyr samtale og i høytlesing.
- Bruke felles opplevelser, konkrete, bilder og film arbeidet med å utvikle ordforrådet.
- Modellere strategier for å finne ut hva ord betyr.
- Arbeid med akademiske begreper som elevene møter på tvers av flere fag
- Arbeid med fagord og begreper

Arbeide med språkutviklende undervisning i alle fag:

- Bruke elevenes hverdagspråk for å utvikle elevenes fagspråk.
- Bruke elevenes forkunnskaper for å sette nye ord i en sammenheng
- Planlegge for muntlige aktiviteter slik at alle elever får delta i faglige samtaler
- Legge til rette for språklig støtte på et tilpasset nivå når elevene leser og skriver i fag
- Gi rom for elevenes morsmål i undervisningen

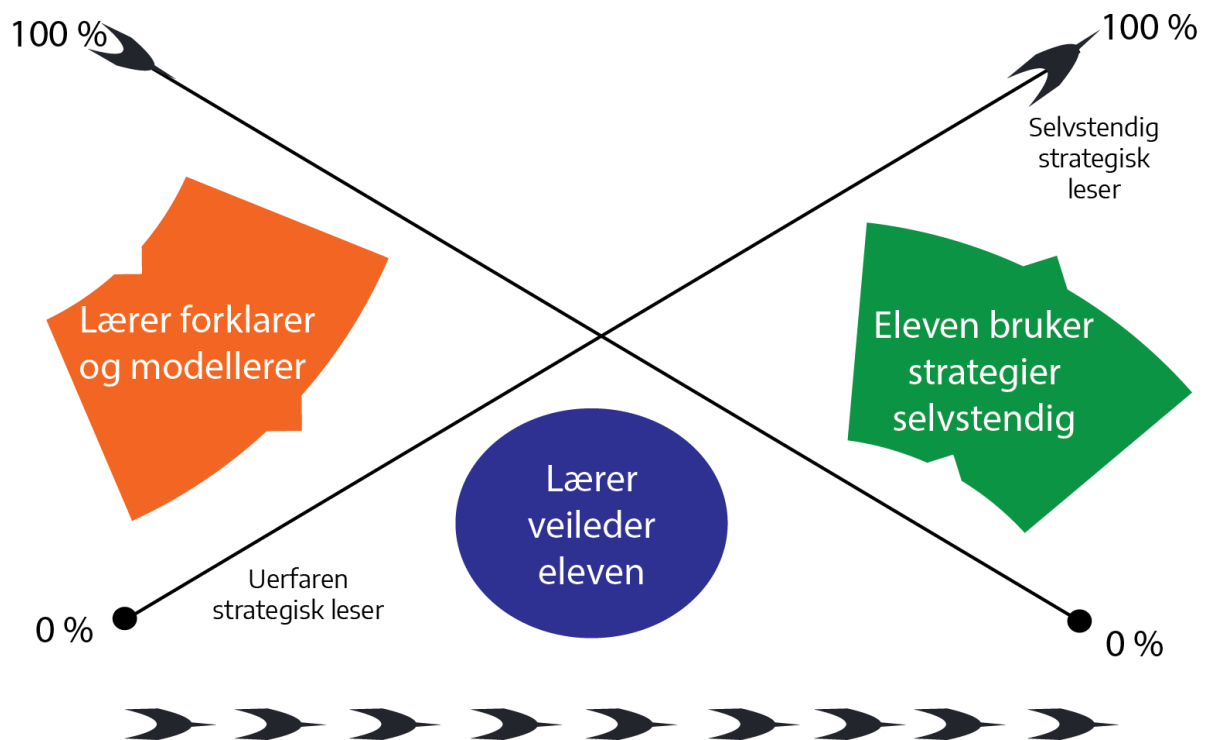
3 Elevene utvikler god leseforståelse og tar i bruk strategier

Leseforståelse er å utvinne og skape mening i tekst. Å lese en tekst med forståelse innebærer en rekke prosesser. Leseren avkoder og kobler ord og setninger til et innhold som gir mening. Gode lesere trekker inn forkunnskaper om tema og om tekst, trekker slutninger om innhold og leser mellom linjene for å oppfatte tekstens mening. Ordforråd, kunnskaper om emnet og om teksters struktur, lesemotivasjon og ikke minst bruk av lesestrategier er viktige faktorer som påvirker leseforståelsen.

Lesestrategier er alt det leseren gjør bevisst for å forstå det man leser. Lesestrategier kan deles inn i det vi gjør **FØR**, **UNDER** og **ETTER** lesing. En annen måte å dele inn lesestrategier er etter hvilket **formål** leseren har med å

bruke dem – for å *huske*, for å *organisere* eller *utdype* det vi leser og for å være oppmerksomme lesere og *kontrollere* at vi forstår. Strategisk lesing og leseforståelse vil alltid innebære evne til kritisk tenkning. Valg av strategier må derfor være tilpasset og sees i sammenheng med formålet med lesingen.

Opplæringen av lære- og lesestrategier foregår i ulike faser. Målet er at elevene etter hvert skal velge blant og ta i bruk strategiene på egenhånd. Dette er en prosess som tar tid, og elevene vil ha ulike behov for å se, kopiere og gjøre sammen før de arbeider selvstendig med lesestrategier. Elevene skal møte de samme strategiene i flere fag, og bruke dem i ulike sammenhenger.

Eksplisitt strategiundervisning

For å utvikle lesestrategier og leseforståelse skal opplæringen vektlegge

Arbeid med lesestrategier i alle fag:

- Lærere modellerer leseforståelsesstrategier ved høytlesing og samtaler om innhold i tekst før, under og etter lesing.

- Lærere veileder elevene i hvordan de kan bruke strategier i egen lesing.
- Elevene får leseoppdrag tilpasset formålet med lesingen og prøver ut strategier i egen lesing.
- Elevene får leseoppdrag som innebærer at de må ta egne valg i bruk av strategier og overvåke egen lesing.

Ulike teknikker som støtter strategisk lesing velges ut fra formålet med lesingen. I en kunnskapsoversikt om undervisning og bruk av lesestrategier viser Brevik, Tengberg og Ekström (2020) en oversikt over lesestrategier som passer til ulike formål og sider med lesingen.

	Strategier for å huske teksten:	Strategier for å skape mening og utdype innholdet i teksten:	Kontrollstrategier for å overvåke egen leseforståelse
FØR		<p>Overblikk og velge lesemåte ut fra sammenhengen teksten står i.</p> <p>Kjenne igjen teksttyper på struktur og sjangertrekk og velge lesemåte som passer</p> <p>Aktivere forkunnskaper</p> <p>Foregripe hva som kommer i teksten</p>	Forstå målet med lesingen og velge lesemåte ut fra dette
UNDER	<p>Nøkkelord</p> <p>Aktiv lytting</p> <p>Høytlesing</p> <p>Understreking</p>	<p>Bruke sammenheng til å forstå ord og begreper.</p> <p>Lese nøyaktig for å forstå</p> <p>Lese en gang til når man ikke forstår</p>	<p>Legge merke til hva man ikke forstår og hva som er vanskelig i en tekst.</p> <p>Vite hva man kan gjøre for å oppklare når man ikke forstår: lese på nytt eller finne annen info for å forstå</p>
ETTER	<p>Svare på spørsmål</p> <p>Skrive sammendrag</p> <p>Gjenfortelle</p> <p>Fylle ut tokolonner</p> <p>Tankekart</p>	<p>Svare på spørsmål som krever at man leser mellom linjene, tolker det som ikke er direkte uttrykt.</p> <p>Svare på spørsmål der man må reflektere og mene noe om teksten.</p> <p>Oppsummere innhold</p> <p>Sammenligne elementer i teksten eller sammenligne tekster</p> <p>Samtale med andre om tekstens innhold</p> <p>Visualisere innholdet</p>	<p>Lage egne spørsmål om viktige deler eller hva som er vanskelig i en tekst for å sjekke om man har forstått</p> <p>Sette ord på hva som var vanskelig å forstå</p> <p>Finne hvilke deler av teksten som var viktig</p>

4 Elevene opplever leseglede og utvikler interesse for lesing

Elevene skal lese tekster for å oppleve, bli engasjert, undre seg, lære og få innsikt i andre menneskers tanker og livsbetingelser. Dette er uttrykt i kjerneelementer i norskfaget, men arbeidet med leseglede og gode leseopplevelser kan trekkes inn alle fag. Å bruke utdrag fra skjønnlitteratur for å belyse et faglig tema, kan bidra til at elevene får innsikt i og økt engasjement for et tema. Faktabøker tilpasset elevens interesser gir leseglede når temaet fenger.

I litteraturen får vi se verden fra en annen synsvinkel enn vår egen. Gjennom leseopplevelser lærer man å forstå seg selv, samtidig som man lærer om verden rundt seg. Lesing utvikler våre evner til å kjenne på andre sine følelser og utvikle empati. Når vi leser litteratur høyt i klassen gir vi alle elever tilgang til tema og tekster som mange ellers ikke ville kommet inn i. Høytlesing på skolen er derfor særlig viktig for de som ikke blir lest for hjemme.

Videre vet vi at lesing utvider ordforråd og hjelper oss til å forstå nye begrep. Men for at dette skal skjer må man samtale om og arbeide med dette i fellesskap i klassen. Ikke alle barn vet hva de skal gjøre når de lytter til en tekst som leses høyt. Læreren må derfor modellere hvordan vi tolker, lager bilder inni oss av det vi hører og relaterer tekstene til det vi har sett eller hørt om før.

Elevers lesevaner og holdninger til lesing har betydning for leseforståelse, leseprestasjoner og muligheter for å lykkes i hverdag, utdanning og arbeidsliv. Til tross for at sammenhengen mellom leseinteresse og lesekompetanse er løftet fram i forskning, er det en utfordring at mange barn og unge velger bort lesing på fritiden. Klasserommet og skolebiblioteket er viktige arenaer for å gi

elevene gode leseopplevelser og vekke elevenes interesse for lesing.

For å lykkes med målet om økt leselyst må vi ha tiltak som kan bidra til at elevene bruker mere tid på lesingen og ta grep for å møte det elevene trenger for å bli engasjert i lesing. Det kan være mange grunner til at elever velger å lese. Interesse, vane, lyst til eller behov for å lære, eller plikt kan være mulige forklaringer. Leseplede og motivasjon for lesing handler om mer enn lesekampanjer, konkurranser eller lesetid i klassen. Motivasjon og engasjement for lesing handler om hvordan leseopplæringen legger til rette for at elevene kobler seg på og forblir aktivt involvert i egen lesing.

Fra motivasjonsteori vet vi at fire faktorer påvirker elevens motivasjon i læringsarbeidet, nemlig opplevelsen av *relevans*, *mestring*, *tilhørighet* og *autonomi* (Bandura 2010, Ryan og Deci 2017). Elever er mer fokuserte og legger ned mer innsats når de arbeider med noe de opplever som **meningsfullt og relevant**. Å få lese tekster som er viktig for dem selv er derfor viktig å legge til rette for. Mestringsforventninger er grunnleggende for motivasjon og påvirker innsats og utholdenhet i oppgaver. Den viktigste kilden til mestringsforventning er tidligere mestringsopplevelser. Elever som opplever **mestring** når de leser bøker, vil forvente å få til lesing i lignende bøker i senere. Mestringsforventning bygges også av så se andre mestre en tilsvarende oppgave. Behovet for **autonomi** handler om at elevene har behov for å føle selvstendighet og ta ansvar og gi elevene muligheten til å velge hva de vil lese. En støttende og et trygt miljø er avgjørende for at elevene skal engasjere seg i oppgaver. Behovet for **tilhørighet** handler om å føle seg som del av et fellesskap om leseopplevelser.

For å utvikle elevenes interesse for lesing skal opplæringen vektlegge:

Sette av tid til høytlesing, ikke bare i pauser, men som en del av opplæringen i alle fag.

Bruk leseopplevelser som utgangspunkt eller som en del av utforskende og kreative arbeidsmåter i alle fag.

Snakk sammen om tekster dere leser i klassesamtaler.

Lese bøker på ulike flater – papir, lydbok, digital tekst og film

Læreren må modellere og vise fram hva vi gjør når vi lytter til en som leser

Snakk høyt sammen og tren på å danne hypoteser, lage seg forestillinger og stille spørsmål til teksten. For eksempel:

- Har du noen gang opplevd noe slikt?
- Hva tror du?
- Hvorfor gjør han dette?
- Hvorfor ler vi av dette?
- Kunne dette skjedd i virkeligheten?
- Åpne spørsmål som gir mulighet for å tolke og mulighet til å danne seg forestillinger.

Bruk litteratur i ulike fag og tema.

Forslag til litteratur knyttet til emne i fag:

- [Bokstips til emner fra Foreningen les](#)
- [Litteratur i matematikk](#)
- [Emneliste fra Sølvberget bibliotek](#)
- [Bærekraftsbiblioteket FN-sambandet](#)
-

5 Elevene utvikler gode strategier for å lese digitale tekster

Vi trenger de samme grunnleggende leseferdighetene når vi leser digitalt og når vi leser på papir. Digitale tekster skiller seg likevel fra tekster på papir på måter som gir leseren flere muligheter og noen ekstra utfordringer. Elevene skal kunne søke, samle, lese kritisk, tolke, evaluere, behandle og dele informasjon de finner på nett.

Digitale tekster er multimodale i sin natur. Det er stor grad av interaksjon mellom leser og tekst gjennom scrolling og klikking i teksten. Digitale tekster gir gode muligheter for tilpasning og støtte til ulike behov i form av opplesning av tekst, ordforklaringer, bilder og filmer. De kan også ha en positiv innvirkning

på motivasjon. Elever trenger eksplisitt opplæring i hvordan de kan bruke digitale lese- og skrivestøtteverktøy.

Digitale tekster har også mange elementer som kan distrahere lesingen. Elevene må lære strategier for å mestre dybdelesing i digitale tekster og for å overvåke egen lesing, konstruere sin egen tekst underveis i lesingen og sette sine egne lesemål. Dette setter krav til selvregulering. Elevene trenger å få digitale lesestrategier eksplisitt forklart på samme måte som man jobber med alle lesestrategier.

I tillegg må leseren tolke tegn på troverdighet og pålitelighet. Kildevurdering er viktig når man leser på nett. God bruk av digitale ressurser fordrer kritisk lesing og etisk bevissthet.

For å utvikle gode strategier for å lese digitalt skal opplæringen vektlegge:

Arbeid med grunnleggende strategier for å søke og lese på internett:

- Lærer modellerer og viser fram søk på relevante nettsider
- Lære grunnleggende strategier for å gjøre enkle søk, vurdere kilder, finne fram til «Om oss» og vurdere hvem som har laget en nettside. De yngste elevene starter med få og tilrettelagte kilder, for å så utvide til å finne fram selv etter hvert.
- Vise til kilder i egne arbeider.

Arbeid med strategier for aktiv lesing på skjerm:

- Modellere og trene på hvordan vi velger lenker og velger lesevei i tekster.
- Trene på digital leseflyt og ta aktive, bevisste valg inne i en tekst og mellom tekster

Arbeid med strategier for å vurdere informasjon:

- Vurdere tekstens troverdighet og pålitelighet.
- Finne fram til «Om oss» og vurdere hvem som har laget en nettside
- Vurdere kilder ved å se på avsender og vurdere nettadresser
- Sammenligne tekster – lage koblinger mellom to utvalgte tekster
- Lære om gode nettsøk: avgrense, søke videre

Arbeid med å bruke digitale støttefunksjoner:

- Arbeide med bokstaver, lyder og tekstskeping på tastatur med lydstøtte.
- Arbeide med skrivestøtte som opplesning, ordforslag, ordbok, rettskrivingsforslag, synonymordbok
- Skru av og på lydøtte for opplesing av tekst
- Bruke lydøtte i arbeidet med å koble lyd-bokstav
- Øve på å scrolle, å zoom inn og ut i tekst.
- Utnytte støttefunksjoner på nettbrettet: opplesning, lesevisning, zoom
- Prøve ut bruk av engasjerende leser i Office
- Ta bilde og få opplest tekst med Office Lens eller tilsvarende.

6 Elevene utvikler kritisk tekstkompetanse

Kritisk tekstkompetanse handler om å forstå hvorfor ulike tekster er skrevet og hvordan de er formet av konteksten de inngår i. Elever skal kunne nærme seg tekst på en kritisk og reflektert måte. Elevene skal reflektere kritisk over hva slags påvirkningskraft og troverdighet tekster har. De må vite hvorfor de kan eller ikke kan stole på de tekstene de leser, og de må få kjennskap til hvilke strategier som kan hjelpe dem til å gjøre gode vurderinger av tekstene.

Leseren bruker tekstkompetanse for å skape mening i tekst, og for å vurdere tekstenes formål.

Å ha kjennskap til teksttyper, sjangertrekk og virkemidler er nødvendig for å utvikle kritisk tekstkompetanse.

Spørsmål som utfordrer elevene til å vurdere troverdighet og pålitelighet hjelper dem til å lære seg nyttige strategier for å kunne lese kritisk. Eksempler på slike spørsmål kan være:

- *Hvem har laget teksten?*
- *I hvilken sammenheng er teksten laget?*
Hva er hensikten med teksten?
Har teksten en skjult agenda?
- *Hvilke deler består teksten av, og hvordan er de satt sammen?*
- *Hvordan presenterer teksten virkeligheten?*
- *Hvilke språklige strategier benytter forfatteren?*
- *Hvilke kilder kan vi stole på og hvorfor?*
- *Hvem er teksten laget for?*
Hva er hensikten med denne teksten?
- *Hvordan kan vi vite at ...?*
- *Hvilke av disse kildene egner seg best når vi skal finne ut ...?*

For å nå målet skal opplæringen vektlegge:

Arbeide med lesing og teksttyper elevene møter i alle fag

- Høytlesning med samtaler om tekstens innhold og struktur
- Høytlesning med samtaler om hvorfor ulike tekster er skrevet og hvordan de påvirker oss
- Skille mellom meninger og fakta
- Vurdere ulike kilders påvirkningskraft og troverdighet

Arbeide med å bli bevisst hva som er formålet med lesingen

- Velge lese måter som passer til formålet med lesingen
- Systematisk arbeid med ulike teksttyper som elevene møter videre i opplæringen: beskrivende, fortellende og argumenterende tekster.
- Sammenligne ulike tekster

Arbeide med å bli bevisst på hva en forfatter er og øve seg på å skrive i en forfatterrolle

- Bruke modelltekster i arbeid med skriveopplæring
- Arbeide med å lese og skrive etter gangen i «Sirkelen for undervisning og læring». Modellen er en didaktisk modell for sjangerpedagogisk undervisning.

3 Lesehjulet - et planleggingsverktøy for læreren

God planlegging og bevissthet om leseprosessen er avgjørende i god leseopplæring. Til hjelp i for å planlegge og gjennomføre god leseopplæring som utvikler lesekompetanse har leseplanen et eget planleggingsverktøy **Lesehjulet**. **Lesehjulet** kan brukes i planleggingen av leseopplæring på alle trinn og i alle fag.

Lesehjulet viser hvordan læreren kan planlegge lesing i en økt eller en periode. Formålet med lesingen er tilpasset kompetansemålene man jobber med. Med utgangspunkt i formål og kompetansemål må læreren bevisst tenke igjennom valg av tekster, leseoppdrag, læringsaktiviteter og vurdering. I god leseopplæring henger alle delene sammen.

Formål og fagenes kompetansemål/kjerneelement

Formålet med leseopplæringen, på et overordnet nivå, er at elevene utvikler god lesekompetanse slik det er beskrevet i LK20. I opplæringen vil det være naturlig å vektlegge bestemte delferdigheter i lesekompetansen på vei mot å utvikle lesekompetanse slik det beskrives i læreplanen. I den enkelte økt eller i en periode vil elevene trene på lesing med ulike formål. Noen ganger vil det være avkodning, andre ganger er kanskje formålet å øve på fagspesifikke ord og begreper. Formålet kan også være mer komplekst der lesing er en del av et større arbeid elevene

skal gjøre. Da er det formålet bestemt ut fra hva elevene skal bruke tekstene til.

I en økt eller periode er formål i leseopplæringen knyttet til de fag, kjerneelementer og kompetansemål elevene arbeider med. Formålet med leseopplæringen i et fag finner vi omtalt i delen *lesing som grunnleggende ferdighet* i fagene. Her beskrives lesekompetansen elevene skal utvikle og bruke i hvert fag. Huks at vi også må se på mål på tvers av fagene, siden leseferdighetene utvikles i ulike sammenhenger.

Elevene bruker lesekompetanse i arbeid med kompetansemål, men det er ikke alltid klart uttrykt i målene hvilken lesekompetanse elevene må bruke. Da er det viktig å tenke igjennom hva elevene skal bruke lesing til, og formålet bestemmes ut fra dette.

Hvilke leseoppdrag gir vi elevene?

Leseoppdrag er bestilling til elevene som forteller hva de skal gjøre når de leser teksten. Vi kan tenke på leseoppdrag som en oppgave eller en aktivitet. Leseoppdraget må tilpasses formålet med lesingen. Oppdragene forteller elevene hva de skal gjøre med teksten og hjelper dem med å velge en lese måte som er tilpasset formålet med lesingen.

Leseoppdraget styrer hvordan elevene angriper teksten og hvordan de leser. Når vi gir elevene et bestemt oppdrag når de skal lese, fører det til mer aktive elever.

Leseoppdraget inviterer leseren til å trene på alt fra leseflyt og avkoding til å gå i dialog med teksten følelsesmessig og intellektuelt. Når elevene får varierte leseoppdrag vil de etter hvert få ulike leseerfaringer.

Hvilke tekster velger vi?

Tekstene elevene skal lese må passe til formålet for lesingen. Tekstene må gi elevene mulighet til å trene på det vi har satt som mål. I planleggingen må vi tenke igjennom hvilke tekster som kan passe. Skal elevene lese sammensatte tekster, flere tekster om samme tema, tekster fra lærebok eller fra andre læringsressurser? Hvilke sjangre er relevante å bruke? Hvilken vanskegrad kan passe elevene?

Videre må vi tenke over hvordan teksten skal leses. Valg av lese måte påvirker hvilke tekster vi kan velge. Skal elevene lese teksten selv eller skal det være høytlesing fra læreren? Skal elevene arbeide med aktiviteter individuelt, i par eller skal det være arbeid med tekst i fellesskap? Å lese sammen og arbeide med tekstene i fellesskap vil gi mulighet for alle elever å jobbe med formål og leseoppdrag til tekster de ikke enda klarer å avkode selv.

Hvilke elevaktiviteter planlegger vi for?

Aktivitetene og arbeidsformer må tilpasses slik at elevene får være aktive i arbeid med leseoppdraget før, under og etter lesingen. Vi må planlegge for og gi støtte underveis, slik at alle elever får delta i aktivitet på sitt nivå. Noen elever trenger tilpasninger i arbeidet med leseoppdraget. Modellering og støttestrukturer for å ta i bruk relevante lesestrategier er en viktig for å gi alle elever mulighet til å delta i aktivitetene. Elevene kan også selv være med å bestemme hvilke aktiviteter som passer til arbeidet med leseoppdraget.

Hvordan skal vi vurdere lesingen?

Lesekompetansen skal evalueres etter at vi har arbeidet med formålet. Det vi vurderer må henge sammen med det som er i fokus i aktivitetene. Det hører med til planleggingen å tenke igjennom hva og hvordan lesingen skal vurderes. Her er det viktig å ta elevene med i planleggingen, slik at de er kjent med kriterier og hvordan kompetansen skal vurderes.

Lesehjulet i bruk

Lesehjulet kan brukes for å planlegge leseopplæring med fokus på enkelte delferdigheter eller sammensatte oppdrag der elevene bruker flere sider av lesekompetansen.. Under vises noen eksempler.

<p>Matematikk 2. trinn</p> <p>Formål: Å lese i matematikk er å sortere informasjon, analysere og vurdere form og innhold og samanfette informasjon i samansette tekstar.</p> <p>Kompetansemål etter 2.trinn: «<i>ordne tal, mengder og former ut frå eigenskapar, samanlikne, dei og reflektere, over om dei kan ordnast på fleire måtar</i>».</p>	
<p>Tekst: Tabell med tellestreker</p> <p>Leseoppdrag: Les fortellingen. Hva skjedde på denne fisketuren?</p> <p>Elevaktivitet: Undersøk hvor mange vinduer og dører du har hjemme. Undersøk hvor mange som har lekt på ulike områder i skolegården i friminuttet. Lag en tabell med tellestreker. Fortell om hva du fant ut</p> <p>Vurdering: Les fortellingen til en tabell du eller en annen i klassen har laget.</p>	

<p>Norsk 5. trinn</p> <p>Formål: Å lese multiple tekster</p> <p>Kompetansemål etter 7.trinn: «<i>Elevene skal kunne lese lyrikk, noveller, fagtekster og annen skjønnlitteratur og sakprosa på bokmål og nynorsk, svensk og dansk og samtale om formål, form og innhold.</i>»</p>	
<p>Tekst: "Feriefrykt" og "Dødelige skapninger" (begge i ett PDF-dokument)</p> <p>Leseoppdrag: I par eller små grupper: Les og sammenlign innholdet i de to tekstene: Hva har tekstene til felles?</p> <p>Elevaktivitet: Skriv ned hva turister frykter når de reiser på ferie, ifølge tekst 1 "Feriefrykt". Undersøk hvilke av dyrene oppgitt i tekst 1 som er listet opp i tabellen i tekst 2 "Dødelige skapninger". Hvem er Gunnar Hasle?</p> <p>Vurdering: Plenumsdiskusjon i klassen: Hva bør turister frykte på ferie, og hva trenger de ikke å frykte, ifølge de to tekstene? Hvorfor er Gunnar Hasle intervjuet i tekst 1 «Feriefrykt»?</p>	

Når elevene har tilegnet seg de aktuelle delferdighetene, kan man knytte leseopplæringen til større formål og autentiske leseoppdrag. Eksempler på slike formål kan være å lese for å etterpå kunne lage en bildebok, lese for å få kunnskaper til å lage en vindturbin eller lese tekster om et tema for å kunne delta i en debatt.

<p>Mat og helse 6.trinn</p> <p>Kompetansemål etter 7.trinn: «Bruke oppskrifter i matlaging og rekne ut og vurdere mengda i porsjonane både med og utan bruk av digitale ressursar»</p> <p>Formål: Å kunne lese i mat og helse er å forstå, tolke og vurdere oppskrifter.</p>	
<p>Tekst: oppskriften «Pannekaker med havregryn»</p> <p>Leseoppdrag: Sette sammen oppskriften i riktig rekkefølge, forstå hvorfor oppskriftene har bestemt rekkefølge. (Elevene får utdelt oppskriften i deler uten nummer)</p> <p>Elevaktivitet: sette sammen oppskriften i riktig rekkefølge, samtale om og begrunne rekkefølgen sin</p> <p>Vurdere: Lage pannekakene i den rekkefølgen de har skrevet oppskriften og smake på det ferdige resultatet.</p>	

<p>Naturfag 10.trinn</p> <p>Kompetansemål i naturfag 10. trinn: Gjøre rede for energibevaring og energikvalitet og utforske ulike måter å omdanne, transportere og lagre energi på og hvordan energiproduksjon og energibruk kan påvirke miljøet lokalt og globalt</p> <p>Formål: Utforske, identifisere, tolke og bruke informasjon fra ulike teksttyper og vurdere kritisk hvordan naturvitenskapelig informasjon framstilles og brukes i argumenter.</p>	
<p>Leseoppdrag: Lag en vindturbin og skriv bruksanvisning/rapport. Dere skal ha med navn på de ulike turbindelene, fremgangsmåte og en forklaring på hvordan den fungerer.</p> <p>Tekster: Bruk tekstene om vindkraft inne på vår digitale læringsarena. Finn tekster på internett med flere fakta om vindkraft.</p> <p>Aktivitet: Jobb i par eller i grupper. Samle informasjon, finne materialer, tegne skisse og lage turbinen. Utprøving av vindturbinene: Hvilken vindturbin er mest effektiv? Hvorfor?</p> <p>Vurdering: Etter du er ferdig med oppdraget skal du kunne forklare hvordan bevegelsesenergi omdannes til elektrisk energi og hvordan vindenergi kan lagres.</p>	

4 Kvalitetssikring av skolens leseopplæring og elevenes lesekompetanse

Arbeidet med leseopplæring og leseplanen må følges opp med jevnlige møter i profesjonsfelleskapet der lærerne har vurderinger av praksis og arbeider systematisk med å realisere målene i leseplanen. Skolene bør arbeide med leseplanen jevnlig igjennom året, både på trinn og på tvers av trinn.

Vurdering av innholdet i leseopplæringen

Skolens leseopplæring bør drøftes jevnlig for å sikre helhet i leseopplæringen gjennom hele skoleløpet. Det anbefales å ta opp arbeidet med leseplanen og lesing alle fag ved oppstart av nytt skoleår og etter gjennomføring av nasjonale prøver. I fellesskap må alle lærere reflektere rundt

hvordan resultatene bør følges opp med tiltak i leseopplæringen for alle elever på skolen:

Tema til felles arbeid

Analysere og evaluere egen praksis i henhold til leseplan: Hvordan jobber vi med de ulike delområdene i leseplanen? Hvordan planlegger vi leseopplæringen?

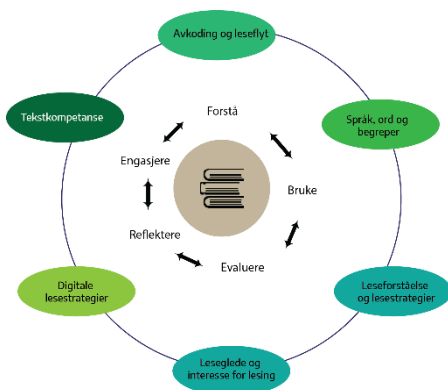
Analyse av resultater fra kartleggingsprøver og NP på systemnivå: Hva betyr resultatene på vår skole for videre planlegging og gjennomføring av leseopplæring hos oss? Hva skal vi gjøre mer av? Hva skal vi slutte med?

Analyse og evaluere praksis i henhold til dysleksiplan

Erfaringsdeling og kompetanseheving på digitale støtteverktøy til språk, lesing og skriving

Utvalgte tema fra leseplan bør jobbes med jevnlig for å utvikle profesjonsfelleskapet rundt arbeidet med leseopplæring på skolen. Tema velges ut fra skolens behov.

Bruk *dysleksiplanen* og modellene for *innhold* og *Lesehjulet*, i felles arbeid i profesjonsfelleskapet

Vurdering av elevenes lesekompetanse

Den viktigste informasjonen for å få til tilpasset leseopplæring er **lærernes kontinuerlige observasjon** av leseutviklingen til elevene. Når elevene **leser ukjent tekst høyt** kan lærerne få mye informasjon om elevens leseferdigheter. Sjekkliste til hjelp for å følge opp elevens leseutvikling er utarbeidet og ligger i leseplanen.

I tillegg har vi formelle stoppunkt med **summative vurderinger** i form av kartleggingsprøver og nasjonale prøver. Disse prøvene gir lærerne et bilde av hvor eleven er i sin lese- og skriveutvikling. Informasjon fra slike prøver skal brukes slik at det fremmer læring i etterkant, gjennom å følge opp elevene og gi tilpasset undervisning.

Elevene skal reflektere rundt egen leseutvikling og leseforståelse. Dette kan gjøres ved å involvere elevene i undervisningsvurderingen av egen leseutvikling.

*De skal få reflektere over **hva** de skal lese og hva de skal gjøre med det de har lest.*

*Lærerne kan snakke med elevene om **hvorfor** de skal lese og evt. hvorfor de trener på ulike delferdigheter i lesing (formål)*

*Læreren må snakke med elevene om **hvordan** god kvalitet ser ut eller høres. På denne måten kan elevene utvikle et metaspråk om lesekompetanse. Det vil si at elevene utvikler et felles språk for å snakke om hvordan de leser.*

Kartlegging av leseferdighet og tilpassede tiltak

Nivå 1 – kartlegging av alle elever

Observasjon av leseutviklingen: bokstavkunnskap, avkoding, leseflyt, forståelse

Skolene skal systematisk observere leseutviklingen til alle elever fra 1. trinn -10-trinn.

Alle elever skal lese ukjent tekst høyt for kontaktlærer ved jevne mellomrom.

Bruk sjekkliste for leseferdigheter som støtte til observasjon av leseutviklingen (se kap. 5)

Bruk forslag til tiltak for å tilpasse opplæringen etter kartlegging (se kap. 5)

A Kartlegging av bokstavkunnskap på 1. og 2. trinn

Bokstavkunnskap kan kartlegges med *skolestartappen*, *bokstavprøven* eller i *uformelle situasjoner* som for eksempel i veiledet lesing, aktiviteter med bokstavkort og språkleker.

- ved oppstart av 1. trinn
- desember/januar 1. trinn
- oppstart 2. trinn.
- videre i skoleløpet hos de elevene som strever for å oppnå sikker avkoding og leseflyt.

B Kartlegging av avkoding og leseflyt

Skolen skal følge med på elevenes utvikling av sikker avkoding og god:

- Lærer skal jevnlig observere eleven i leseaktiviteter.
- Lærer skal jevnlig *høre eleven lese ukjent tekst*.

I tillegg til observasjoner underveis skal avkodingsferdigheter kartlegges:

- *UDIRS kartleggingsprøve* av leseferdighet for 1. og 3. trinn
- *Ordkjedetesten* gjennomføres av alle elever ved oppstart 4. -7. trinn.

C Kartlegging av leseforståelse

Skolen skal følge med på elevenes utvikling av leseforståelse:

- Lærer skal jevnlig observere eleven i leseaktiviteter.
  - Lærer skal jevnlig *høre eleven lese ukjent tekst og samtale om teksten.*
- I tillegg til observasjoner underveis skal avkodingsferdigheter kartlegges:
- *Setningsleseprøven S40* gjennomføres av alle elever ved oppstart 4. trinn, 6. trinn og 7.trinn.
  - *Nasjonale prøver i lesing (UDIR)* gjennomføres av alle elever på 5. trinn, 8.trinn og 9.trinn.

Evalueringsmøte gjennomføres på trinn sammen med leder og/eller leseveileder.

Evalueringsmøte gjennomføres på trinn sammen med leder og/eller leseveileder.

A Følger eleven forventet utvikling? Hvilke områder i lesingen er vanskelig?

(Språk, uttale, forståelse, avkoding, konsentrasjon)

B Hvordan har opplæringen vært?

Er leseopplæringen gjennomført med utgangspunkt i Leseplanen og Begynneropplæringsplanen?

- innhold
- organisering
- valg av arbeidsmetoder

Får alle elever relevant og tilpasset opplæring inne i klasserommet?

Hvordan brukes ressursene og kompetansen på trinnet?

Hvordan tilrettelegges og tilpasses opplæringen for elever som strever?

Sette i gang tiltak i klassen:

Alle trinn:

- Tilpasninger i klassen for elever som skårer under kritisk grense på en eller flere delferdigheter.
- Eksplisitt undervisning i delferdigheter – i korte økter i klassen
- Støtte og rammer for aktiviteter der eleven får trene på delferdigheter
- Støtte til å bruke lese- skrivestøtteverktøy

1 trinn:

- På sporet

2. trinn

- På sporet

3.-10-trinn:

-Klasselesekurs en gang i året med ord og begreper, avkoding/leseflyt og lesestrategier. Aktuelle metoder kan være:

- Språkverksted
- Helhetslesing
- Tekstverktsted (sjangerpedagogikk)

Evalueringsmøte gjennomføres på trinn sammen med leder og/eller leseveileder.

2. og 3.trinn:

Retest med UDIR-prøve i november (2.trinn) og februar (3.trinn). Da kan prøven gjennomføres som dynamisk kartlegging, for elever som har skåret på eller under bekymringsgrense.

Alle trinn:

Evalueringsmøte gjennomføres på trinn sammen med leder og/eller leseveileder.

Evaluerer tiltak som er gjennomført i klassen siste halvår

Vurdere hvilke elever som trenger videre individuell kartlegging (nivå 2)

Nivå 2 – individuell kartlegging av elever som ikke følger forventet utvikling

Dynamisk kartlegging:

- Lese ukjent tekst høyt for lærer – bruke sjekklister (se kap. 5)
- Observasjon av elevaktivitet i undervisningen
- Elevsamtaler – hva synes eleven er vanskelig?

Aktuelle kartleggingsverktøy for videre kartlegging:

- ordkjedetesten
- setningsleseprøven
- Språk 6-16
- Logos
- *3.-4.trinn:* Elever som viser liten fremgang eller skårer under kritisk grense på kartleggingsprøven på både 1. og 2. trinn bør testes med *Logos* høst og vår 3.trinn.
- *5.trinn:* Videre kartlegging med *ordkjedetest* og evt. *Logos* av «ukjente» elever på nivå 1 og svake nivå 2
- *6. og 7.trinn:* Videre kartlegging med *Logos* av «ukjente» elever som skårer lavt på ordkjedetest
- *8.-10.trinn:* Videre kartlegging med *Logos* av «ukjente» elever som skårer lavt på ordkjedetest

Tiltak etter kartlegging på nivå 2 (individuell/gruppe):

Elever som skårer under kritisk grense på kartleggingsprøver skal ha tilbud om intensivt lesekurs i gruppe. (Jamf. opplæringsloven § 11-3)

Tiltak på individnivå bør inneholde:

- Lesetrening på delferdigheter som er vanskelig (avkoding/ord og begreper/lesestrategier)
- eksplisitt forklaring og støtte på det som er vansken
- lesetreningsprogram i perioder som f. eks. Tempolex
- helhetslesing – arbeid med delferdighet i kontekst
- mengdetrening på lesing
- opplæring og støtte i bruk av lese- og skrivestøtteverktøy

Evaluerings av tiltak på nivå 2:

Etter tiltakene må elevens utvikling evalueres. Evalueringen gjennomføres sammen med lærer på trinn, leseveileder, leder eller drøfting i internt ressursteam.

- Evaluere elevens utbyttet av tiltakene som er gjennomført.
- Evaluering elevens utbytte av kompenserende hjelpemidler
- Drøfte innhold i opplæringen i klasserommet eleven er. Får eleven støtte til å bruke kompenserende hjelpemidler? Får eleven støtte til å strukturere og avgrense lese/skriveaktiviteter?
- Vurdere hvilke elever som trenger videre individuell kartlegging i samarbeid med PPT (nivå 3)

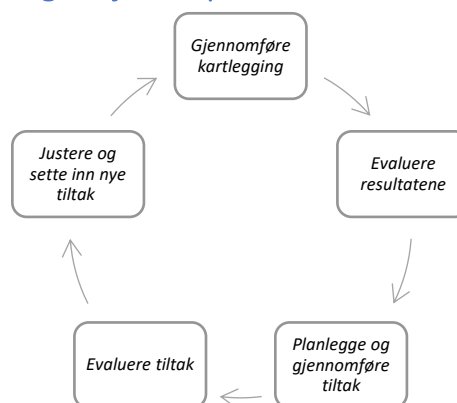
Videre kartlegging - Nivå 3

Vurderes i ressursteam i samarbeid med PPT.

Se videre om kartlegging og tiltak i Nordre Follo's dysleksiplan

Årshjul for skolens arbeid med kartleggingsprøver og nasjonale prøver

Årlige kartleggingsprøver og nasjonale prøver i lesing gir viktig informasjon om både opplæringen på systemnivå og om utvikling av leseferdighet hos den enkelte elev. Skolen må bruke informasjon fra kartleggingsprøver og nasjonale prøver i et kontinuerlig arbeid gjennom hele året. Gangen i arbeidet med prøvene bør følge en fast struktur:

1.trinn:

Aktivitet /måned	08	09	10	11	12	01	02	03	04	05	06
Kartlegge alle elever med Skolestart app eller bokstavprøven		x	x								
På sporet-grupper			x	x	x	x	x	x	x		
Evaluere bokstavkunnskap – bokstavprøven eller Skolestart app					x	x					
Justere På sporetgrupper etter behov						x					
Gjennomføre UDIRs kartleggingsprøve av leseferdighet									x		
Oppfølgingsmøte										x	
<ul style="list-style-type: none"> Evaluere innholdet i undervisningen opp mot resultater og innhold i leseplanen Drøfte tiltak på klassenivå Drøfte tiltak rundt enkeltelever som skårer under bekymringsgrense på en eller flere delprøver 											
Gjennomføre tiltak										x	x
<ul style="list-style-type: none"> I klasse I grupper Tips til foresatte 											

2.trinn:

Aktivitet /måned	08	09	10	11	12	01	02	03	04	05	06
Videreføre tiltak som er i gang fra 1.trinn	x	x	x								
Kartlegge bokstavkunnskap	x										
Evaluerer tiltak <ul style="list-style-type: none"> • retest med UDIR-prøven fra 1. trinn • evalueringsmøte med kontaktlærer, leder og aktuelle ressurspersoner • Elever som har svak utvikling – sjekk mer hva som er vanske (avkoding, ord/begreper, konsentrasjon) 				x							
Justere og videreføre tiltak – i klassen og i grupper				x							
Gjennomføre kartlegging ved å høre eleven lese ukjent tekst høyt (erstatte tidligere UDIR-prøve)								x	x	x	
Oppfølgingsmøte <ul style="list-style-type: none"> • Evaluere innholdet i undervisningen opp mot resultater og innhold i leseplanen • Drøfte tiltak på klassenivå • Drøfte tiltak rundt enkeltelever som skikke følger forventet utvikling 										x	
Gjennomføre tiltak										x	x

3.trinn:

Aktivitet /måned	08	09	10	11	12	01	02	03	04	05	06	
Videreføre tiltak som er i gang fra 2.trinn	x	x	x									
Gjennomføre UDIRs kartleggingsprøve av leseferdighet			x									
Oppfølgingsmøte <ul style="list-style-type: none"> • Evaluere innholdet i undervisningen opp mot resultater og innhold i leseplanen • Drøfte tiltak på klassenivå • Drøfte tiltak rundt enkeltelever som skårer under bekymringsgrense på en eller flere delprøver 				x	x							
Gjennomføre tiltak – i klassen og i grupper					x	x	x					
Evaluere tiltak <ul style="list-style-type: none"> • Retest med UDIR-prøven fra 3. trinn • Evalueringsmøte med kontaktlærer, leder og aktuelle ressurspersoner • Elever som har svak utvikling – sjekk mer hva som er vanske (avkoding, ord/begreper, konsentrasjon) • Vurdere Logos/deler av Logos der elever har avkodingsvansker over tid, og liten effekt av tiltak 									x	x		
Gjennomføre tiltak											x	x

4.trinn:

Aktivitet /måned	08	09	10	11	12	01	02	03	04	05	06
Videreføre tiltak som er i gang fra 3.trinn	x	x									
Gjennomføre <ul style="list-style-type: none"> • Ordkjedetesten • Setningsleseprøven 		x									
Evaluerer tiltak <ul style="list-style-type: none"> • Retest med UDIR-prøven fra 3. trinn for aktuelle elever • Evalueringsmøte med kontaktlærer, leder og aktuelle ressurspersoner • Elever som har svak utvikling – sjekk mer hva som er vanske (avkoding, ord/begreper, konsentrasjon) • Vurdere Logos/deler av Logos der elever har avkodingsvansker over tid, og liten effekt av tiltak 			x								
Justere og videreføre tiltak – i klassen og i grupper				x							
Gjennomføre klasselesekurs <ul style="list-style-type: none"> • Helhetsleing (avkoding) • Språkverksted (ord og begreper) • Teksttyper(lesestrategi) 						x	x	x	x	x	x
Gjennomføre ordkjedetesten							x	x			
Oppfølgingsmøte <ul style="list-style-type: none"> • Evaluere innholdet i undervisningen opp mot resultater og innhold i leseplanen • Drøfte tiltak på klassenivå • Drøfte tiltak rundt enkeltelever som skårer under bekymringsgrense på en eller flere delprøver 										x	

5.trinn:

Aktivitet /måned	08	09	10	11	12	01	02	03	04	05	06
Klasselesekurs -repetisjon -teksttyper og lesestrategier	x	x									
Gjennomføre Nasjonale prøver i lesing		x									
Oppfølgingsmøte – drøfte resultatene fra NP <ul style="list-style-type: none"> • Evaluere på klassenivå: Har elevene fått relevant opplæring? Sjekk mot leseplan. • Evaluere på individnivå: Hva er vansken til elever på nivå 1 (avkoding, ord/begreper, strategier, konsenstrasjon). Er det behov for videre kartlegging: elever som skårer på nivå 1 og svake nivå 2 må vurdere ordkjedetest og Logos. 			x								
Gjennomføre tiltak Tiltak i klassene på 5. trinn: <ul style="list-style-type: none"> • Bruk støttmateriell til prøvene aktivt i undervisningen • Klasselesekurs med helhetslesing og aktuelle delferdigheter Tiltak rundt enkeltelever: <ul style="list-style-type: none"> • Støtte i klassen: tilpasset tekst, veiledning i strategier, bruke støtteverktøy ved behov • Lesekurs i grupper ved behov 				x	x	x	x	x	x	x	x
Kommunal workshop for lærere på 5.trinn				x							
Evaluere tiltak Evaluere tiltak på klasse og individnivå etter NP på 5. trinn <ul style="list-style-type: none"> • Justere og videreføre tiltak • Videre kartlegging av elever som viser liten lite framgang • Klasselesekurs med helhetslesing og aktuelle delferdigheter 							x	x			
Justere og videreføre tiltak – i klassen og i grupper								x	x	x	x

6. og 7. trinn:

Aktivitet /måned	0 8	0 9	1 0	1 1	1 2	0 1	0 2	0 3	0 4	0 5	0 6
<p>Evaluere og videreføre tiltak fra 5. trinn:</p> <p>Følge opp resultater fra NP 5. trinn og se planen for leseopplæring i lys av resultatene</p> <p>Planlegge og legge til rette for kompenserende støtte til elever med</p>	x	x									
<p>Tiltak kan være:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Planlegge målrettet leseopplæring ut fra hva elevgruppen har behov for. • Klasselesekurs – helhetslesing/tekstkunnskap/språkverksted • Lesetiltak på skjønnlitteratur og dele leseopplevelser • Intensive lesekurs for elever som trenger det • Tilrettelegge med dysleksivenning undervisning for elever som har behov. Støtte elever i bruk av kompenserende hjelpemidler. Når trener vi på hva. 		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
<p>Oppfølgingsmøte</p> <ul style="list-style-type: none"> - Evaluere innholdet i undervisningen opp mot elevenes leseutvikling og innhold i leseplanen - Drøfte tiltak på klassenivå - Drøfte tiltak rundt enkeltelever har lite fremgang - Drøfte tiltak og oppfølging av elever med dysleksi. 							x				
Justere og videreføre tiltak							x	x	x	x	x

8.- 10.-trinn:

Aktivitet /måned	08	09	10	11	12	01	02	03	04	05	06
Gjennomføre Nasjonale prøver i lesing - 8. og 9.trinn		x									
Oppfølgingsmøte Alle lærere på trinn drøfte resultatene fra NP - Evaluere på klassenivå: Har elevene fått relevant opplæring? Sjekk mot leseplan og resultater fra NP tidligere år. - Evaluere på individnivå: Hva er vansken til elever på nivå 1 og 2 (avkoding, ord/begreper strategier, konsentrasjon). - Er det behov for videre kartlegging: elever som skårer på nivå 1 og svake nivå 2 må vurdere ordkjedetest og Logos			x								
Gjennomføre tiltak Tiltak i klassene på 8.og 9.trinn: - Bruk støttmateriell til prøvene aktivt i undervisningen – alle fag - Arbeid kort og eksplisitt med lesing i alle fag. Se idebank til hvordan jobbe med ordlesing, lesestrategier og støtteverktøy. - Klasseleskurs med helhetslesing og aktuelle delferdigheter. Tiltak rundt enkeltelever: - Støtte i klassen: tilpasset tekst, veiledning i strategier, bruke støtteverktøy ved behov - Leskurs i grupper ved behov			x	x	x	x	x	x	x	x	x
Evaluere tiltak Evaluere tiltak på klasse og individnivå etter NP på 8. og 9. trinn • Videre kartlegging av elever som viser liten lite framgang • Klasseleskurs med helhetslesing og aktuelle delferdigheter							x				
Justere og videreføre tiltak							x	x	x	x	x

Sjekkliste for leseferdighet

De første skoleårene er elevenes leseforståelse i stor grad avhengig av ordlesingsferdighetene. Kommer eleven fram til riktig ord og forstår det, går det vanligvis fint å lese og forstå de enkleste tekstene. Etter hvert oppnår de fleste elevene rask og nøyaktig ordlesing, og leseforståelsen blir i større grad avhengig av bakgrunnskunnskap, oppmerksomhet, engasjement og strategier. For noen elever går leseutviklingen raskt. Andre elever trenger mer eksplisitt, eller forklarende, undervisning for å oppnå gode ordlesingsferdigheter.

For å kunne gi god og tilpasset leseopplæring, er kunnskap om leseutvikling, ulike skriftspråklige utfordringer og elevenes leseferdigheter en forutsetning. *Lesehjelperen* er en enkel veileder som er utviklet for å hjelpe lærere til å legge merke til ulike sider ved elevens leseferdighet med tanke på å hjelpe eleven videre i leseutviklingen.

Sjekklistene beskriver ulike aspekter det er viktig å legge merke til når man hører elever i lesing. Vi anbefaler å observere elevenes leseferdighet under lesing av en passende vanskelig ukjent tekst. Gjennom å observere hva eleven mestrer og hva som er utfordrende når han eller hun leser ukjent tekst, kan man lære mye om elevenes leseferdigheter. Eksemplene fra sjekklistene er forslag. Læreren kan fylle på med annen observasjon om elevens lesing.

For elever som strever med å komme i gang med lesing, må man også være oppmerksom på:

- Er **syn** grundig sjekket, be foresatte ta opp samsyn med optiker. Dersom det er utfordringer med f. eks samsyn, øyemuskulatur vurderer henvisning til Synspedagog – forebygging og tiltak i Nordre Follo kommune
- Er det **dysleksi** i familien?
- Er **hørse** sjekket? Har barnet hatt mye mellomøre betennelse?

Sjekkliste 1: Å komme i gang med lesing

Bruk ukjent tekst hentet fra trinnets nivå

Legg merke til	Strever	På vei	Mestrer	Kommentar(observasjon)
Har eleven automatisert alle bokstavlydene?				
Er det vanskelig å trekke bokstavlyder sammen til ord?				
Mestrer eleven å lese lydrette korte ord (to til fem bokstaver)?				
Mestrer eleven å lese lydrette lengre ord (seks eller flere bokstaver)?				
Mestrer eleven å lese vanlige, korte, ikke lydrette ord som jeg, og, de, det? Bruker eleven ortografisk lesing (ordbilder)?				
Mestrer eleven å lese vanlige, lengre, ikke lydrette ord (eks. sove, hjelp, gikk).				
«Synger» eleven bokstavlydene sammen, eller sier eleven en og en lyd?				
Er eleven på vei til å bruke stavelser i lesingen? (le-se)				
Gjentar eleven ordet som leses? Leser eleven inni seg først?				
Kommer eleven fram til ordets mening?				
Ser det ut som om eleven anstrenger øynene (eks. myser, lukker et øye)?				
Bruker eleven fingeren som støtte? (Det er helt ok.)				

Sjekkliste 2: Elever som er i gang med lesing

Bruk ukjent tekst hentet fra trinnets nivå

Legg merke til	Strever	På vei	Mestrer	Kommentar(observasjon)
Kjenner eleven igjen ord han/hun har lest før?				
Mestrer eleven å lese ord med diftonger (eks. ei, au, øy)?				
Mestrer eleven å lese ord med bokstavgrupper som -kj, -skj, -ng?				
Mestrer eleven å lese ord med dobbel konsonant?				
Er det vanskelig å lese lange ord? Hvilken strategi bruker eleven (lydering, stavelser, gjetter)				
Legger eleven merke til om han/hun leser feil og om det som leses gir mening?				
Leser eleven endelsene riktig?				
Bruker eleven informasjon fra skilletegn som punktum, komma, utropstegn og spørsmålstegn (tonefall, pauser)?				
Legger eleven merke til ord han/hun ikke forstår?				
Bruker eleven overskrift og illustrasjoner til å foregripe teksten? (snakk med eleven, hva gjør du før du begynner å lese?)				
Kan eleven fortelle hva teksten handler om?				

Sjekkliste 3: Elever som er på vei mot leseflyt

Bruk ukjent tekst hentet fra trinnets nivå

Legg merke til	Strever	På vei	Mestrer	Kommentar(observasjon)
Hva kjennetegner ordlesingen til eleven? Hva er hovedstrategien? <ul style="list-style-type: none"> • Å trekke bokstavlyder sammen til ord? • Å lese fra stavelse til stavelse? • Å gjenkjenne ord? 				
Gjetter eleven noen ganger, f.eks. den' blir 'det', eller eleven gjetter på endelser?				
Retter eleven ofte på seg selv når han/hun leser feil?				
Utelater eleven endelser?				
Leser eleven med god innlevelse?				
Forstår eleven det han/hun leser?				
Leseforståelsesstrategi: Leser eleven overskrifter og bilder?				
Leseforståelsesstrategi: Kan eleven hente fram forkunnskaper?				
Leseforståelsesstrategi: Kan eleven strategier for å finne ut hva ord betyr?				
Leseforståelsesstrategi: Kan eleven stille spørsmål til teksten?				
Leseforståelsesstrategi: Kan eleven oppsummere teksten?				

Forslag til oppfølging - Å komme i gang med lesing

Legg merke til	Tiltak
Har barnet usikker bokstavkunnskap?	Undersøk: <ul style="list-style-type: none"> - <i>Kjenner barnet igjen bokstavene?</i> - <i>Bruker eleven bokstavnavn eller bokstavlyd?</i> - <i>Blander eleven formlike bokstaver?</i> - Tiltak: - <i>Prioriter å jobbe for å oppnå sikker bokstavkunnskap (lek, repetisjon, korte hyppige økter, GG app)</i>
Er det vanskelig å trekke bokstavlyder sammen til ord?	Undersøk: <ul style="list-style-type: none"> • <i>Kan eleven bokstavlydene?</i> • <i>Bruker eleven bokstavlyd eller går eleven via bokstavnavn?</i> Tiltak: <ul style="list-style-type: none"> • <i>Modellér ordlesing.</i>
Mestrer eleven å lese lydrette korte ord (to til fem bokstaver)?	Dersom det er vanskelig å lese lydrette, korte ord, skyldes det trolig: usikker bokstavkunnskap, <ul style="list-style-type: none"> • <i>at eleven bruker bokstavnavn og ikke bokstavlyd,</i> • <i>at eleven er usikker på leseretningen</i> • <i>at eleven ikke har skjønt hvordan man leser.</i> Tiltak: <ul style="list-style-type: none"> • <i>Modellér ordlesing.</i>
Mestrer eleven å lese lydrette lengre ord (seks eller flere bokstaver)?	Dersom det går greit å lese korte, lydrette ord, men det er vanskelig å lese lengre lydrette ord, kan det være at eleven belaster korttidsminnet for mye. Det er lettere å komme fram til ordets mening om man drar lydene sammen enn om man sier en og en lyd. Det kan også være lurt å øve mer på å lese tekster med korte ord og enkle setninger.
Mestrer eleven å lese vanlige, korte, ikke lydrette ord ortografisk (som jeg, og, de, det?)	Har eleven talespråksnær uttale (eks. /jei/ for jeg)? Legg merke til om eleven kjenner igjen disse ordene eller om eleven prøver å trekke bokstavene sammen til ord (fonologisk lesing). Forklar at disse ordene ikke leses slik de skrives. Vi må lære å kjenne dem igjen og lære hvordan de uttales (ortografisk lesing). La gjerne eleven gå på ordjakt og markere disse ordene i teksten samtidig som de leses høyt.
Mestrer eleven å lese vanlige, lengre, ikke lydrette ord (eks. sove, hjelp, gikk).	Dersom det er vanskelig å lese ikke lydrette ord, og eleven kan bokstavlydene i ordene, er det lurt å forklare hva som er spesielt med ordet. Eksempler: I noen ord uttales o å (/såve/). Ord som begynner med hj- har j-lyd (hjelp, hjem). Noen ganger har ord som begynner med g- j-lyd (gikk, gift). Finn gjerne flere eksempler i den aktuelle kategorien.
«Synger» eleven bokstavlydene sammen, eller sier eleven en og en lyd?	Det er lettere å komme fram til ordets mening dersom bokstavlydene «synges» sammen. Bruk gjerne fingeren og modellér hvordan vi kan lese.

	Hold på / si bokstavlyden helt til fingeren flyttes til neste bokstav.
Gjentar eleven ordet som leses?	Øv på å bare si ordet en gang. Å gjenta alle ord kan gjøre det vanskelige å forstå det som leses. Det er bedre for forståelsen å lese hele setninger eller avsnitt om igjen.
Kommer eleven fram til ordets mening?	Å lese er å søke mening. La elevene lese meningsfylte tekster slik at de blir vant med at det de leser betyr noe. Undersøk: Har eleven innholdsforståelse av ordet / begrepet? Forklar at ord skal uttales slik de sies i vanlig tale.
Ser det ut som om eleven anstrenger øynene (eks. myser, lukker et øye)?	Sjekk eventuelt om det er lettere å lese/se bokstavene dersom teksten blåses opp. Er man usikker på synet, bør foresatte kontakte optiker. Helsesykepleier kan vanligvis avdekke nærsynthet, ikke langsynthet eller samsynsvansker.
Bruker eleven fingeren som støtte? (Det er helt ok.)	For mange elever kan det være nyttig å bruke pekefingeren som lesehjelper. Det kan hjelpe dem til å styre blikket og oppmerksomheten.

Forslag til oppfølging - Elever som er i gang med lesing

Legg merke til	Forslag til oppfølging
Kjenner eleven igjen ord han/hun har lest før?	Noen elever tror at å lese er å trekke bokstavlyder sammen til ord. Be eleven om å legge merke til om det er ord han/hun kjenner igjen. Disse ordene kan eleven i så fall bare si. Ord vi har lest mange ganger kjenner vi gjerne igjen.
Mestrer eleven å lese ord med diftonger (eks. ei, au, øy)?	Hvis det er vanskelig å lese ord med diftonger er det lurt å øve på diftongene. Diftongene kan gjerne introduseres og øves på, på samme måte som bokstavene.
Mestrer eleven å lese ord med bokstavgrupper som -kj, -skj, -ng?	Hvis det er vanskelig å lese ord der to eller flere bokstaver representerer en språklyd, kan det være lurt å øve på disse. Ord som begynner med kj- uttales alltid /kj/. Det kan være lurt å introdusere disse bokstavgruppene på samme måte som bokstavene. Forklar at vi ikke har en bokstav til alle språklydene. Derfor må noen lyder ha to eller tre bokstaver.
Mestrer eleven å lese ord med dobbel konsonant?	Dersom dobbel konsonant er vanskelig, kan det hjelpe å forklare prinsippet og øve litt. Dobbelt konsonant gjør vokalen før den doble konsonanten kort. Når vi leser lapp er a-lyden kort, og så kan vi hvile litt på p-lyden. Diskuter gjerne forskjellen i uttale og betydning av ordpar som bile-bille, man-mann, ven-venn.
Er det vanskelig å lese lange ord?	Forklar at ord kan leses på mange måter og vis eleven ulike måter å lese ord på.

	<p>Vi kan trekke bokstavlyder sammen til ord (h-u-s), vi kan lese fra vokal til vokal/stavelser (sta-vel-ser), vi kan kjenne igjen hele ord, vi kan kjenne igjen deler av ord (bil-en), vi kan dele opp ord (lys-pære).</p> <p>Vis med eksempler og modellér.</p>
Legger eleven merke til om han/hun leser feil og om det som leses gir mening?	<p>Noen elever leser for å bli ferdig, eller de leser raskere enn de har ferdighet til. Det er lurt å lese høyt til leseferdigheten er automatisert. Da kan en voksen eller en annen lesevenn gi et hint når det leses feil.</p> <p>Bevisstgjør eleven om at det er viktig å forstå det vi leser. Vis hvordan en bokstav er nok til å endre ordets mening.</p>
Leser eleven endelsene riktig?	<p>En del unge elever ser bare på starten av ordet og gjetter slutten.</p> <p>Bevisstgjør elevene om at de må se på hele ordet før de sier det.</p>
Bruker eleven informasjon fra skilletegn som punktum, komma, utropstegn og spørsmålstegn (tonefall, pauser)?	<p>Legg merke til om det høres ut som om eleven leser med forståelse. Kunnskap om punktum, spørsmålstegn og utropstegn hjelper elevene til å få bedre intonasjon av setninger, og det kan støtte leseforståelsen.</p> <p>Vis hvordan skilletegnene gir oss beskjed om: når vi skal ta pause (.), når vi skal opp med tonen (?) når vi skal heve stemmen (!).</p>
Legger eleven merke til ord han/hun ikke forstår?	<p>Oppfordre elever til å prøve å finne ut hva ord betyr. Man kan:</p> <ol style="list-style-type: none"> lese ordet en gang til for å sjekke at man leste riktig lese setningen en gang til lese videre og se om ordet blir forklart seinere se på bilder og lese bildetekster spørre en medelev slå opp i ordbok spørre læreren
Bruker eleven overskrift og illustrasjoner til å foregripe teksten?	<p>Forklar eleven at overskriften forteller oss hva teksten handler om og at det derfor er viktig å lese den.</p> <p>Lær elevene at før lesing av tekst er det lurt: å bruke tid på å lese overskrift og illustrasjoner og å tenke over hva vi tror at teksten handler om. at overskrifter, illustrasjoner og bildetekster er like viktige å lese som resten av teksten.</p>
Kan eleven fortelle hva teksten handler om?	<p>Øv på å gjenfortelle teksten. Noen ganger er det lurt å lese teksten en ekstra gang med tanke på at den skal gjenfortelles.</p> <p>Bruk gjerne strukturen i teksten. Dersom det er en fortelling kan man starte ganske enkelt: Først ..., så ..., til slutt ...</p> <p>Noen ganger kan det passe å gjenfortelle en hovedmening fra hvert avsnitt.</p>

	<p>Når det gjelder faktatekster kan gjerne elevene få leseoppdrag som «når du har lest denne teksten skal du»:</p> <p>a) vite fem ting om ..</p> <p>b) vite hva ... og hvorfor ...</p> <p>c) vite hvordan ...</p> <p>d) fortelle hva du vet om ... og hva mere du lurer på.</p>
--	---

Forslag til oppfølging - Elever som er på vei mot leseflyt

Legg merke til	Forslag til oppfølging
<p>Hva kjennetegner ordlesingen til eleven? Hva er hovedstrategien?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Å trekke bokstavlyder sammen til ord? • Å lese fra stavelse til stavelse? • Å gjenkjenne ord? 	<p>Dersom eleven har som hovedstrategi å trekke bokstavlyder sammen til ord, bør eleven oppfordres til å legge merke til om der er ord han/hun kjenner igjen. Vis eleven ulike måter å lese ord på, som å trekke bokstavlyder sammen til ord (h-u-s), å lese fra vokal til vokal/stavelser (sta-vel-ser), kjenne igjen hele ord, eller deler av ord (bil-en). Vi kan og dele opp ord (lys-pære). Vis med eksempler og modellér.</p>
<p>Gjetter eleven noen ganger, f.eks. den' blir 'det', eller eleven gjetter på endelser?</p>	<p>La eleven øve på å se på hele ordet før han/hun sier det. Forklar at gode lesere leser nøyaktig heller enn raskt.</p>
<p>Retter eleven ofte på seg selv når han/hun leser feil?</p>	<p>Dersom eleven ikke legger merke til om han/hun leser feil, er det ekstra lurt at han/hun leser høyt for en medleser. La eleven trene på å lese nøyaktig og å legge merke til om det som leses gir mening. Det er lurt å lese om igjen det vi ikke forstår.</p>
<p>Utelater eleven endelser?</p>	<p>La eleven øve på å se på hele ordet før han/hun sier det. Vis eksempler på hvordan en bokstav kan endre meningen til et ord.</p>
<p>Leser eleven med god innlevelse?</p>	<p>Legg merke til om eleven bruker informasjon fra skilletegn og forklar hva tegnene forteller oss når vi leser (pause, tonefall osv.). Les en setning høyt for eleven, først monotont og deretter med innlevelse og samtale om hvorfor tonefallet har betydning for leseforståelsen. Øv på å lese med innlevelse. Øving på sangtekster (syng mens man leser teksten) eller arbeid med leseteater kan gi en fin ramme for repetert lesing.</p>
<p>Forstår eleven det han/hun leser?</p>	<p>Dersom eleven har en grei uttale, men ikke forstår det han/hun leser, selv om teksten er beregnet på elevens aldersgruppe, kan det være at eleven bruker så mye oppmerksomhet på avkodingen at han/hun ikke får med seg innholdet. Da er det lurt å lese teksten en gang til. La elevene lese tekster som er passe vanskelige. Det kan og være at eleven trenger å trene på leseforståelsesstrategier, eller at språkforståelsen ikke er god nok. Samtale med eleven om innholdet i teksten. Be også eleven om å forklare hva ord i teksten betyr.</p>
<p>Leseforståelsesstrategi: Leser eleven overskrifter og bilder?</p>	<p>Forklar at overskrifter og bilder er en del av teksten som forteller oss hva teksten handler om, og hjelper oss å forstå. Minn elevene på at de skal lese overskrifter og se på illustrasjonene før de leser resten av teksten.</p>

Leseferst�elsesstrategi: Kan eleven hente fram forkunnskaper?	La elevene samtale om eller skrive hva de kan om temaet fra f�r. Dette gjelder særlig f�r lesing av sakprosa.
Leseferst�elsesstrategi: Kan eleven strategier for � finne ut hva ord betyr?	La elevene trene seg på � finne vanskelige ord eller ord de ikke forstår i teksten. Her er noen framgangsmåter: a) les ordet en gang til for � sjekke at man leste riktig b) les setningen en gang til c) les videre og se om ordet blir forklart seinere d) se på bilder og les bildetekster e) spør en medelev f) slå opp i ordbok g) spør læreren
Leseferst�elsesstrategi: Kan eleven stille spørsmål til teksten?	La elevene trene seg på � stille spørsmål til teksten. Ved � stille spørsmål kan eleven finne ut hva i teksten som er viktig og sjekke sin egen forståelse.
Leseferst�elsesstrategi: Kan eleven oppsummere teksten?	La elevene trene seg øve på � gjenfortelle teksten med egne ord og � finne det viktigste i hvert avsnitt.

Sjekklistene og forslag til tiltak er bearbeidet med utgangspunkt i:

Tønnessen, F. E., & Uppstad, P. H. (2014). Leseferdighet. I K. Lundetræ & F. E. Tønnessen (red.), å lykkes med lesing: Tidlig innsats og tilpasset leseopplæring (s. 115-136). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Kjersti Lundetræ, Karianne Megard Grønli m. fl. (2020). Fabel L reveileding 1 og 2, Aschehoug undervisning.